

Redovisning av kontakterna med Fackets hjälptelefon sommaren 2010

Författare: Kristoffer Arvidsson Thonäng och Sandra Viktor

**020 FACKETS
HJÄLPTELEFON**
56 00 56
LO.SE/UNG

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Det här är facketets hjälptelefon	4
Vilken hjälp får de som kontaktar facketets hjälptelefon?.....	4
2. Hur många ”sommarjobbare” finns det?	5
Figur 1 – Antal tidsbegränsat anställda under sommarmånaderna	6
Figur 2 – Ungdomsarbetslöshet.....	7
3. Vem använder tjänsten?	8
Tabell 1 – Vem tar kontakt?	8
Tabell 2 – Kontaktsätt	8
Figur 3 – Åldersfördelning	9
Figur 4 - Könstillfördelning	9
Figur 5 - Anställningsbevis	10
Figur 6 –Kollektivavtal	11
Figur 7 – Förbundetstillhörighet	12
Figur 8 – LO-distrikt	13
4. ”Facket på sommarjobbet”	14
Figur 9 – Antal utdelade ”jobba- folders”	14
5. Vilka är de vanligaste frågorna?	15
Figur 10 – De vanligaste frågorna.....	15
Figur 11 – Allvarliga problem.....	17
Figur 12 – Medlemskap.....	17
6. Avslutande diskussion	18
Exempel på kontakter	21
Bilaga 1 – Frågor till 020- verksamheten	23

Sammanfattning

Sommaren 2010 tog cirka 2 700 personer kontakt med Fackets hjälptelefon. 25 procent av kontakterna gjordes via e-post. De tre LO-distrikt som utgörs av storstäderna Stockholm, Västsverige och Skåne stod för över hälften av alla kontakter.

Denna rapport vittnar om några problem som möter dagens ungdomar i kampen om ett ”sommarjobb”. 45 procent av dem som ringer till Fackets hjälptelefon hade frågor om lönen. I de flesta fall handlade frågan om vilken lön som var den rätta enligt gällande avtal. Det var nästan 7 procent av frågorna om lönen som handlade om att personen inte hade fått någon lön alls för sitt arbete.

Efter frågor om lönen var det frågor om arbetstider och uppsägning/avsked som var vanligast förekommande. Frågor om arbetstider handlade oftast om att de överenskomna arbetstimmarna mellan arbetsgivare och arbetstagare var oklara. Frågor om uppsägning/avsked handlade oftast om uppsägningstider. Det var lika vanligt med frågor rörande uppsägning från arbetstagaren som från arbetsgivarens sida.

Många av telefonsamtalen år 2010 var frågor om arbetsförmedling. Alltså samtal där personen ville ha hjälp med att hitta ett arbete eller skriva CV. Både år 2009 och 2010 visade på en stor ökning av samtalen om arbetsförmedling jämfört med tidigare år. En anledning till detta kan vara att arbetslösheten bland unga steg kraftigt år 2009. Ungdomsarbetslösheten (åldersgrupperna 15-24 år) är fortfarande hög och var i april år 2010 30,9 procent.¹

13 procent av dem som kontaktade hjälptelefonen svarade att arbetsplatsen inte hade kollektivavtal. 27 procent uppgav att de inte visste om kollektivavtal fanns eller inte. Ungdomar utnyttjas lätt på arbetsmarknaden och finns det inte kollektivavtal på arbetsplatsen blir det enkelt för arbetsgivaren att ge oskäligen löner.

De förbund som hade flest kontakter sommaren 2010 var Handelsanställdas förbund (23,5 procent av kontakterna) och Hotell och Restaurang Facket (22,5 procent av kontakterna). Detta innebär alltså att nästan hälften av alla kontakter togs av ungdomar som arbetade inom dessa avtalsområden. Den tredje vanligaste förbundstillhörigheten var Kommunalarbetareförbundet med 17,6 procent av kontakterna.

En anledning till att det kom flest kontakter med anknytning till Handelsanställdas Förbund, Hotell och Restaurang Facket samt Kommunalarbetareförbundet kan ligga i det faktum att det ofta, i dessa branscher, arbetas kvällar, helger och oregelbundet. Detta är även branscher med hög andel kvinnor, vilket kan vara en orsak till att flest kvinnor kontaktade Fackets hjälptelefon (60 procent av kontakterna var från kvinnor år 2010).

¹ SCB – Arbetskraftsundersökningar (AKU)

1. Det här är fackets hjälptelefon

LO genomför varje sommar ett arbete för att hjälpa och informera sommar-/extraarbetande ungdomar. Arbetet kallas ”Facket på sommarjobbet” och innebär att ungdomsrepresentanter för förbund och LO-distrikt över hela landet gör uppsökande verksamhet direkt på ungdomsarbetsplatser för att informera och hjälpa till. För sextonde året i följd har LO också haft extra bemanning på sitt 020-nummer, 020-56 00 56, hela sommaren. Dessutom har det funnits möjlighet att kontakta hjälptelefonen via mail på LOs hemsida www.lo.se/ung eller www.hjalptelefon.nu. Det har även gått att skicka frågor via mobiltelefon sommaren 2010. LO har haft kampanj på vissa sidor där ungdomar ofta surfar in med mobiltelefon.

I hjälptelefonen ges svar på arbetsmarknadsfrågor från framförallt sommararbetare men även från föräldrar och arbetsgivare. För att få hjälp behöver man inte vara medlem i facket, tjänsten är gratis och man har rätt att vara anonym. Hjälptelefonen är öppen året runt men har extrabemanning från den 2 maj till den 31 augusti, måndag till fredag mellan klockan 08.00–20.00. Extrabemanningen består av yngre fackligt aktiva personer. Fackets hjälptelefon stöds förutom av LO-distriktens ”Facket på sommarjobbet” även av en annonskampanj som informerar om var ungdomar kan vända sig när de behöver hjälp.

Varje kontakt registreras och ett antal uppgifter om exempelvis vem som ringer, ålder, orsak och yrke fylls i. Dessa uppgifter används därefter för att utvärdera fackets hjälptelefon. Dock går det inte att dra några generella slutsatser av denna rapport när det gäller samtliga sommararbetande ungdomar i Sverige. Detta eftersom det inte har skett något slumpmässigt urval bland sommararbetande ungdomar. Men det stora antalet kontakter gör ändå att det går att säga en hel del om förhållandena för de ungdomar som har varit i kontakt med hjälptelefonen.

Vilken hjälp får de som kontaktar fackets hjälptelefon?

När någon kontaktar 020-verksamheten, antingen via e-post eller via telefon, svarar vi om vi kan. Den i särklass vanligaste frågan är vilken lön som gäller i en speciell bransch. Om det finns kollektivavtal i företaget, är detta en enkel fråga att besvara. Om det inte finns kollektivavtal får vi se på vad som är den generella lönenivån i branschen. Om frågan gäller något arbetsrättsligt, exempelvis att den anställde har blivit av med sin lön eller har tvingats sluta, kontaktas respektive förbund som får driva saken vidare.

2. Hur många ”sommarjobbare” finns det?

SCB för i sina så kallade arbetskraftsundersökningar (AKU) statistik över hur många som har tidsbegränsade anställningar. Undersökningen är en individbaserad urvalsundersökning som genomförs varje månad. Urvalet består av personer i åldrarna 15-74 år och de får svara på hur deras arbetsmarknadssituation ser ut under en specifik vecka i referensmånaden. För att räknas som sysselsatt krävs det att man arbetat minst en timme. Detta gör att även ”sommarjobbande” ungdomar med korta anställningar och låg lön räknas som sysselsatta.

I tabellen nedan visas hur många ungdomar som var sysselsatta i tidsbegränsade anställningar under april, maj, juni, juli och augusti år 2007-2010. Somrarna år 2007 och 2008 gjordes mätningar i åldersgrupperna 16-19 och 20-24 och somrarna år 2009 och 2010 gjordes mätningar i åldersgrupperna 15-19 och 20-24. Detta är viktigt att ha i beaktande då man läser tabellen nedan eftersom en åldersgrupp ”extra” gör att något fler bör vara i arbete under 2009 och 2010 än föregående år. Dock är inte så fallet och den ekonomiska kris samt kraftigt stigande arbetslöshet som präglade ungdomar sommaren 2009 satte sina spår. Det var i juli år 2009 375 200 ungdomar (ålder 15-24 år) som arbetade i tidsbegränsade anställningar jämfört med 417 800 år 2008 (ålder 16-24 år).

I juli år 2007 var det 421 300 ungdomar som hade tidsbegränsade anställningar. Att arbetsmarknaden för ungdomar återhämtade sig något sommaren 2010 jämfört med år 2009 visas av att 414 900 ungdomar arbetade tidsbegränsat i juli. Även om det skedde en viss återhämtning på arbetsmarknaden var det ändå svårt för Sveriges ungdomar sommaren 2010. Ungdomsarbetslösheten var i april månad år 2010 30,9 procent. Av naturliga skäl gick ungdomsarbetslösheten ner något under juli månad till 19,7 procent.²

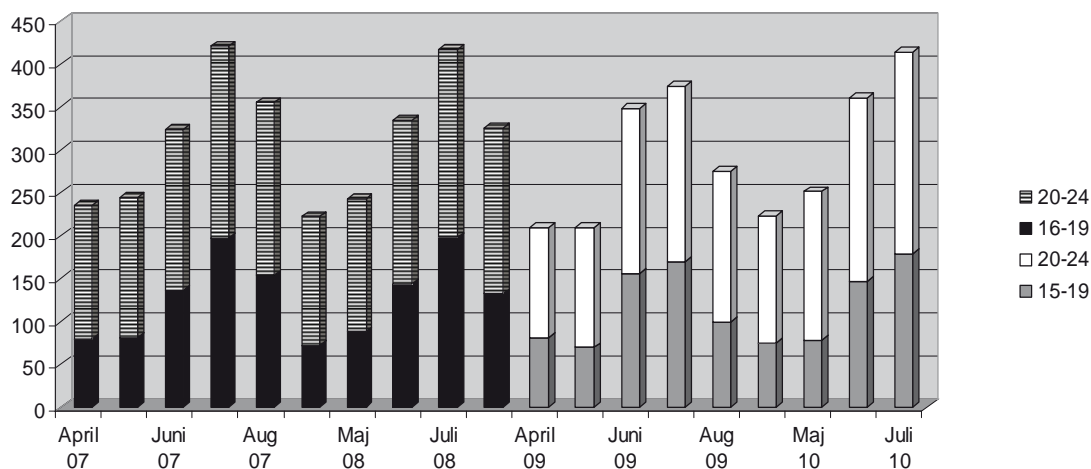
Det är tydligt att det är fler ungdomar som arbetar tidsbegränsat under juni och juli än april och maj månad. I juni år 2010 var det 360 400 som hade en tidsbegränsad anställning och i juli samma år var det 414 900. Detta att jämföra med april då det var 223 800 som arbetade tidsbegränsat och med maj då det var 251 600 som arbetade tidsbegränsat.

Det är svårt att utifrån detta säga hur många ungdomar som är ”sommarjobbare” eftersom en del av dem som normalt arbetar tidsbegränsat har semester någon gång under juni och juli månad. Men med en försiktig bedömning går det ändå att anta att cirka 200 000 i åldrarna 15–24 år ”sommarjobbar” under juli månad.

² SCB – Arbetskraftsundersökningar (AKU)

Figur 1 – Antal tidsbegränsat anställda under sommarmånaderna

Tidsbegränsat anställda ungdomar sommaren 2007-2010, 1000-tal



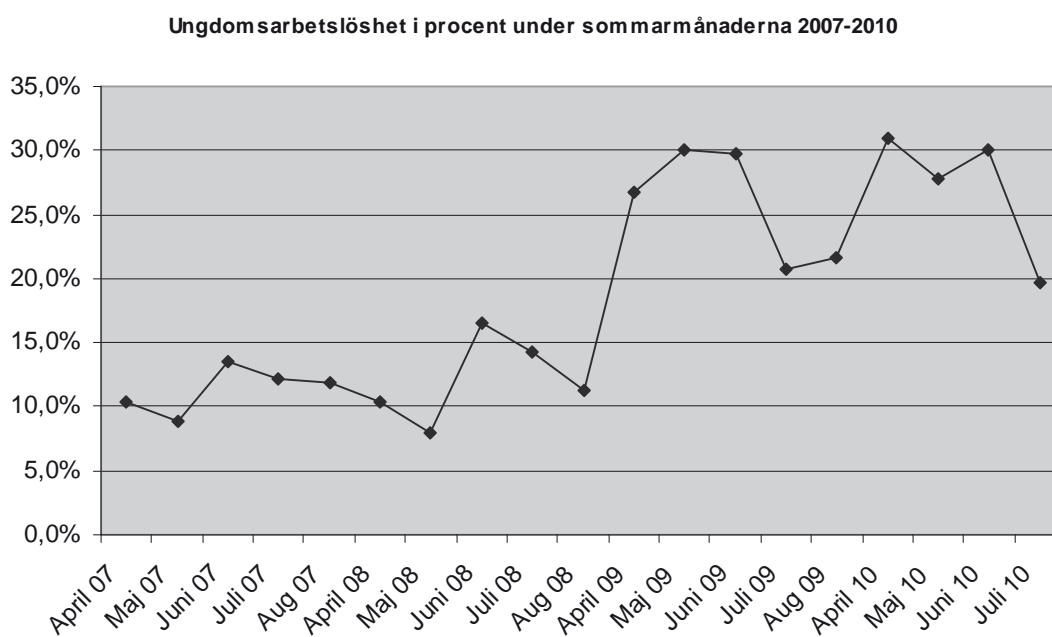
Källa: SCB – Arbetskraftsundersökningar (AKU)

Not: År 2007 och 2008 gjordes mätningar i åldersgrupperna 16-19 år och 20-24 år och år 2009 och 2010 gjordes mätningar i åldersgrupperna 15-19 år och 20-24 år.

Som figuren nedan visar var ungdomsarbetslösheten mycket högre från april 2009 och framåt än vad den varit tidigare mätperioder. Detta torde bero på den ekonomiska kris som inträffade i slutet av 2008. Ungdomsarbetslösheten har gått från att i april-augusti år 2007 och 2008 vara på cirka 8-15 procent till att som lägsta uppmätta nivå år 2009 och 2010 vara 19,7 procent i juli 2010. Lägg dock märke till att det för mätningar år 2009 och 2010 används åldersgrupperna 15-24 år samt att det år 2007 och 2008 används åldersgrupperna 16-24 år.

Figuren indikerar hur mycket svårare arbetsmarknaden är för ungdomar idag än för bara några år sedan. Detta märks även i de samtal som inkommer till hjälptelefonen. År 2009 och 2010 var det fler ungdomar som hade allvarliga problem än vad det varit tidigare. Detta handlar då exempelvis om att ungdomar genomfört gratis provjobb samt arbetat med så kallat solskensavtal, se "figur 11 – Allvarliga problem" för mer information.

Figur 2 – Ungdomsarbetslöshet



Källa: SCB – Arbetskraftsundersökningar (AKU)³

Not: År 2007 och 2008 gjordes mätningar i åldersgrupperna 16-19 år och 20-24 år och år 2009 och 2010 gjordes mätningar i åldersgrupperna 15-19 år och 20-24 år.

³ Ungdomsarbetslösheten räknas ut genom att man dividerar antalet arbetslösa i åldersgruppen med antalet personer som ingår i arbetskraften i samma åldersgrupp.

3. Vem använder tjänsten?

Under sommaren 2010 (1 juni–31 juli) hade hjälptelefonen totalt 2 717 kontakter. Cirka 2 000 av dessa kontakter var via telefon och nästan 700 kontakter var via e-post. Vid de flesta kontakter är det personen själv som hör av sig (cirka 1 500 via telefon, 670 via e-post och 12 genom mobilfråga). I de fall kontakten sker för någon annans räkning är det vanligaste kontaktsättet via telefon. Det är oftast mammor som ringer för sina barns räkning men även pappor, syskon och arbetsgivare tar kontakt med oss.

Tabell 1 – Vem tar kontakt?

	Telefon	E-post	Mobilfråga	Totalt antal kontakter
Egen kontakt	1 502	670	12	2 184
Mamma	261	8	0	269
Pappa	109	1	0	110
Arbetsgivare	81	1	0	82
Syskon	7	0	0	7
Annan	62	3	0	65
Summa	2 022	683		2 717

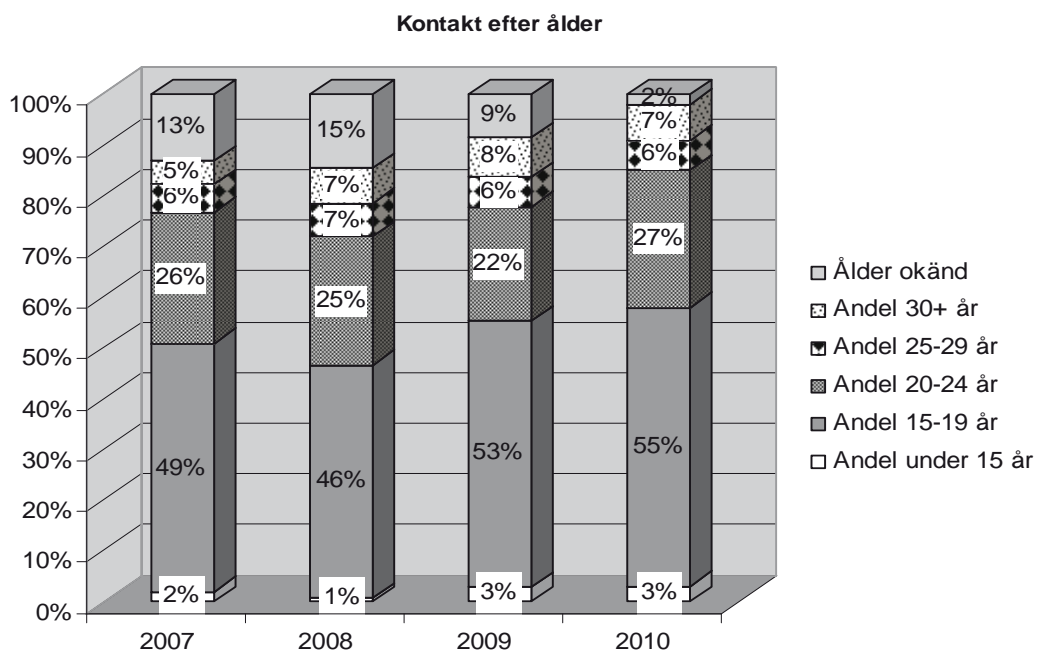
Andelen kontakter via e-post ökade återigen sommaren 2010 jämfört med tidigare år. Från att år 2007 vara 8 procent till att år 2010 vara 26 procent av kontakterna. Dessutom fick det nya kontaktsättet mobilfråga nästan 1 procent av kontakterna.

Tabell 2 – Kontaktsätt

	2007	2008	2009	2010
Telefon	92%	90%	76%	74%
E-post	8%	9%	23%	25%
Mobilfråga	-	-	-	1%

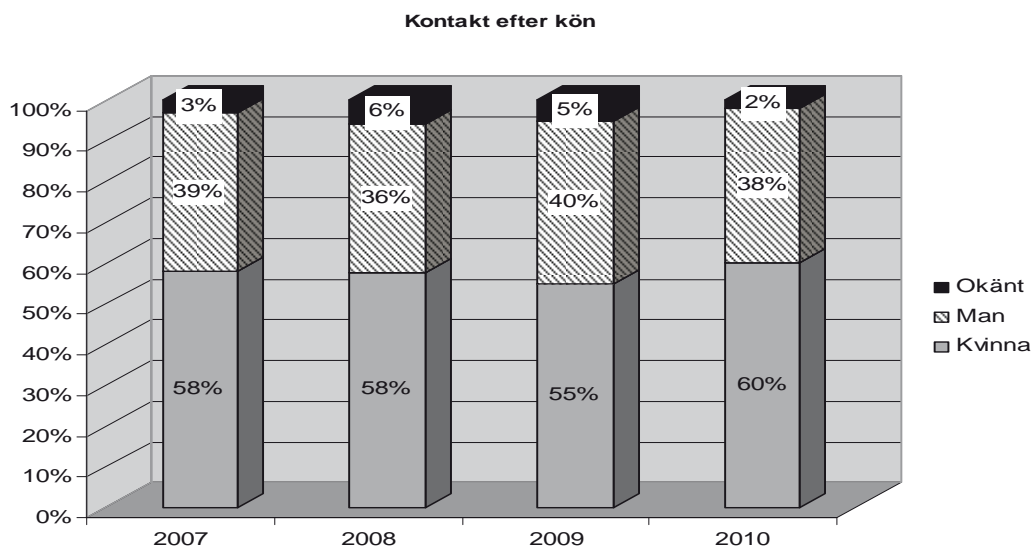
Mer än hälften av dem som kontaktade hjälptelefonen sommaren 2010 var mellan 15 och 19 år gamla. Fyra av fem som kontaktade telefonen var mellan 15 och 24 år gamla. Det framgår även av figur 3 att åldersfördelningen har varit ungefär densamma under de fyra somrarna. Det skedde en liten ökning av kontakter i åldersgruppen 15-24 år mellan 2009 och 2010. Denna ökning kan dock bero på att antalet okända kontakter har minskat mellan 2009 och 2010.

Figur 3 – Åldersfördelning



Det var fler kvinnor än män som kontaktade ”Fackets hjälptelefon” sommaren 2010. 60 procent var kvinnor och 38 procent män. Denna könsfördelning har varit ungefär densamma under de fyra mätperioderna.

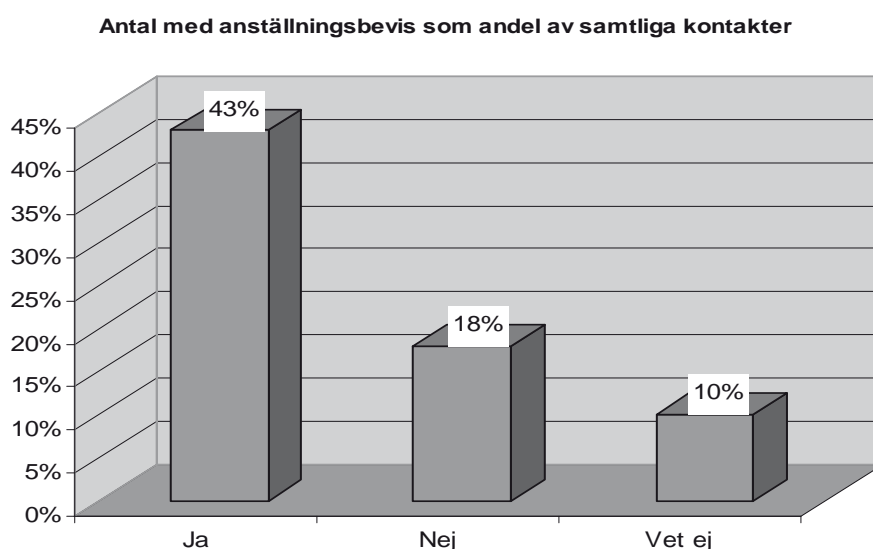
Figur 4 - Könsfördelning



Figuren nedan visar hur stor andel av dem som kontaktade hjälptelefonen som hade anställningsbevis. Det var en relativt stor andel, 18 procent, som uppgav att de inte har något anställningsbevis. 10 procent uppgav att de inte vet om de har något anställningsbevis. 29 procent av kontakterna angav inte om anställningsbevis fanns eller ej. Anledningen till att det saknas svar på detta ligger i att många kontaktade oss via e-post och därför har vi inte haft möjlighet att fråga. Dessa 29 procent finns inte med i figuren nedan.

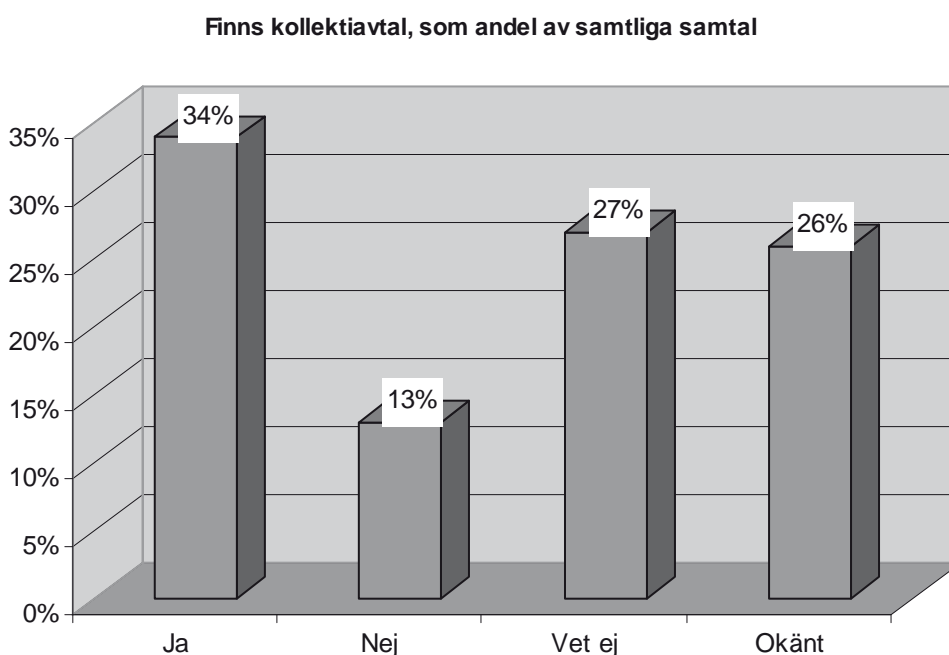
Att få ett anställningsbevis är viktigt då det i ett sådant bland annat ska framgå vem som är arbetsgivare, vilken lön som ska utgå samt arbetstider. Uppstår det problem kring arbetet eller om arbetsgivaren och den anställda är oense om något är det bara att gå tillbaka till anställningsbeviset för att se efter. Arbetsgivaren har dessutom skyldighet, enligt lagen om anställningsskydd, att lämna skriftlig information om anställningsförhållanden. Detta senast en månad efter anställningens början samt om anställningen ska pågå längre än tre veckor.

Figur 5 - Anställningsbevis



34 procent av dem som kontaktade hjälptelefonen sommaren 2010 arbetade på arbetsplatser med kollektivavtal. 13 procent svarade att arbetsplatsen inte hade kollektivavtal. Hela 27 procent uppgav att de inte visste om kollektivavtal fanns eller inte. Det som i figuren kallas okänt är de samtal där vi inte fått något svar på om kollektivavtal fanns. Ungdomar utnyttjas lätt på arbetsmarknaden och finns det inte kollektivavtal på arbetsplatsen blir det enkelt för arbetsgivaren att ge oskäligen löner. Dessutom innefattar kollektivavtalet flera viktiga försäkringar ifall arbetstagaren blir sjuk eller skadad.

Figur 6 – Kollektivavtal



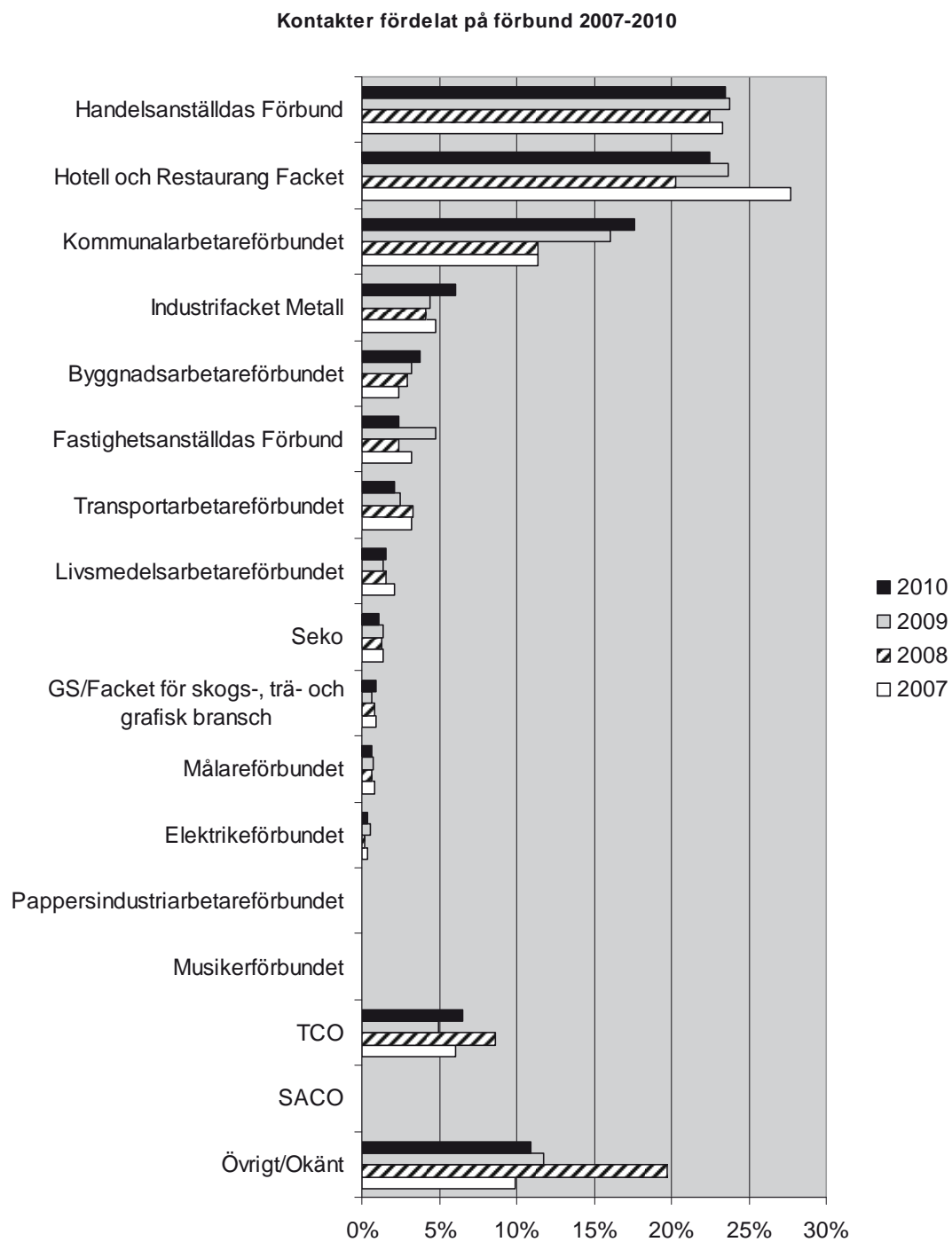
De förbund som hade flest kontakter sommaren 2010 var Handelsanställdas förbund (23,5 procent av kontakterna) och Hotell och Restaurang Facket (22,5 procent av kontakterna). Detta innebär alltså att nästan hälften av alla kontakter tas av ungdomar som arbetar inom dessa avtalsområden. Den tredje vanligaste förbundstillhörigheten var Kommunalarbetareförbundet med 17,6 procent av kontakterna.

Anledningen till att det kom flest kontakter med anknytning till Handelsanställdas Förbund, Hotell och Restaurang Facket samt Kommunalarbetareförbundet kan ligga i det faktum att det ofta är i dessa branscher som man arbetar kvällar, helger och har oregelbundna arbetstider. Detta är även branscher med en hög andel kvinnor, vilket kan vara en av orsakerna till att flest kvinnor kontaktar Fackets hjälptelefon (Se figur 4).

Figur 7 visar även att en stor del av ungdomarna inte uppger (under övrigt/okänt) inom vilken bransch de arbetar. Ett av skälen till detta kan vara rädsla för att bli av med sitt arbete. Arbetsmarknaden är tuff och ungdomsarbetslösheten låg i april år 2010 på 30,9 procent. Ungdomsarbetslösheten gick dock ner av naturliga skäl under juli månad till 19,7 procent.⁴

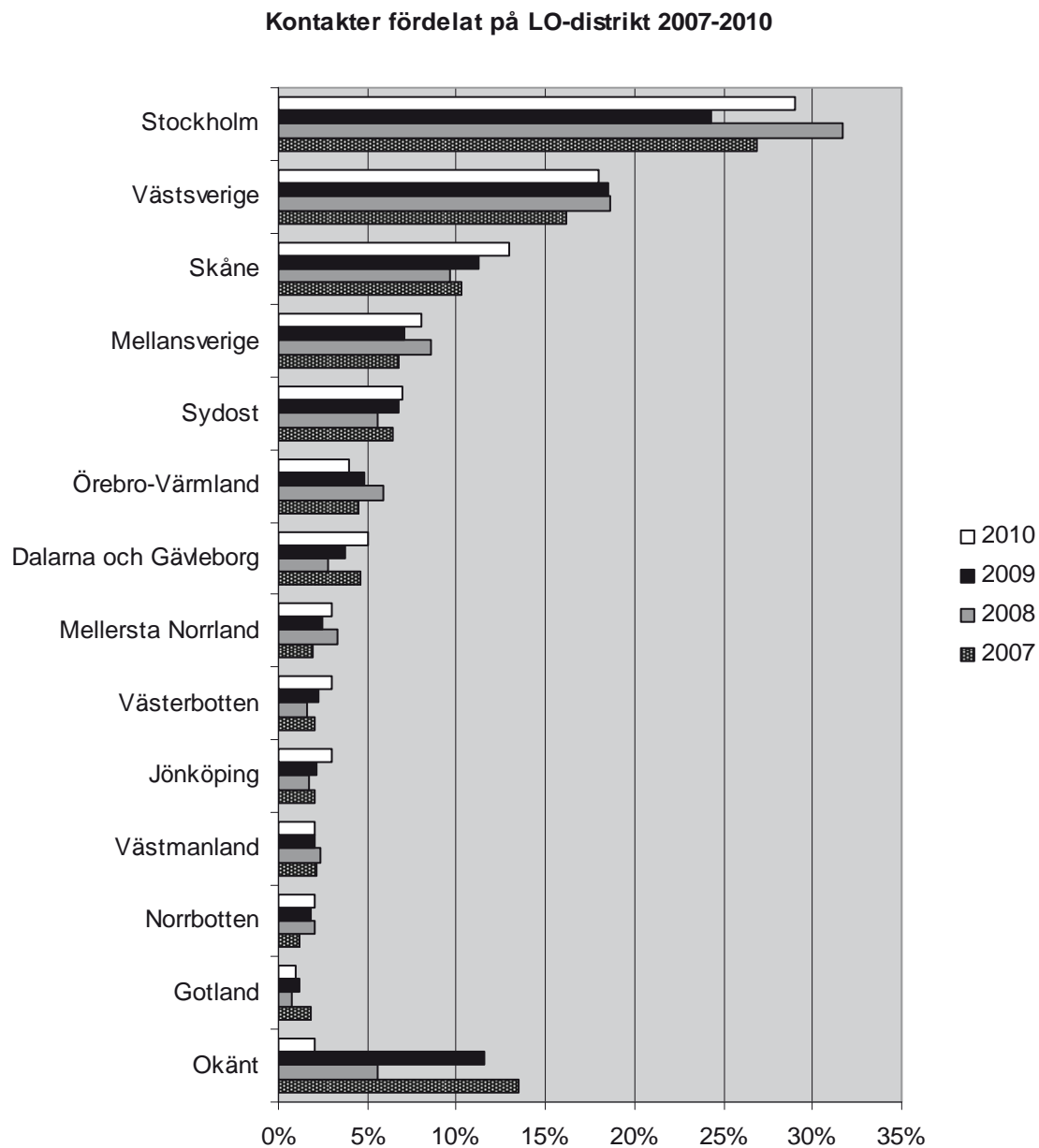
⁴ SCB – Arbetskraftsundersökningar (AKU)

Figur 7 – Förbundsstillhörighet



Storstadsregionerna stod, sommaren 2010, för 60 procent av kontakterna. 29 procent av kontakterna kom från Stockholm, 18 procent från Västsverige och 13 procent från Skåne. Därefter kommer Mellansverige med 8 procent och Sydost med 7 procent.

Figur 8 – LO-distrikt

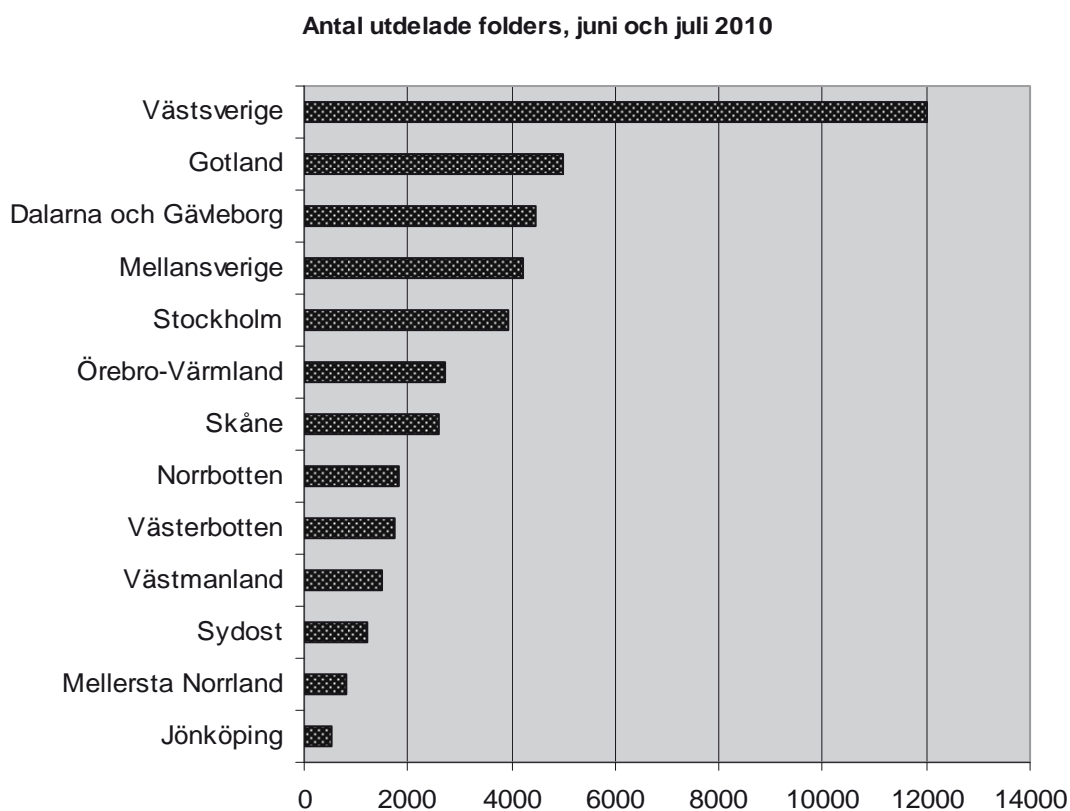


4. "Facket på sommarjobbet"

LO genomför varje sommar uppsökande verksamhet hos unga sommar-/extra jobbare. Detta arbete kallas "Facket på sommarjobbet". Ett syfte med "Facket på sommarjobbet" är att vara där ungdomar är. Därför delas bland annat folders ut till ungdomar på arbetsplatser, gator, torg och festivaler. I foldern med namnet "Jobba" upplyses ungdomar om "Fackets hjälptelefon" samt om några viktiga saker att tänka på i arbetslivet. Figur 9 nedan redovisar hur många folders varje LO-distrikt har delat ut under juni och juli år 2010.

Flest "jobba" folders har Västsverige delat ut, cirka 12 000 stycken. Gotland har delat ut näst flest, cirka 5 000 stycken. På tredje plats kommer Dalarna och Gävleborg med 4 450 folders. Totalt har LO-distrikten under juni och juli delat ut cirka 42 516 folders.

Figur 9 – Antal utdelade "jobba- folders"



5. Vilka är de vanligaste frågorna?

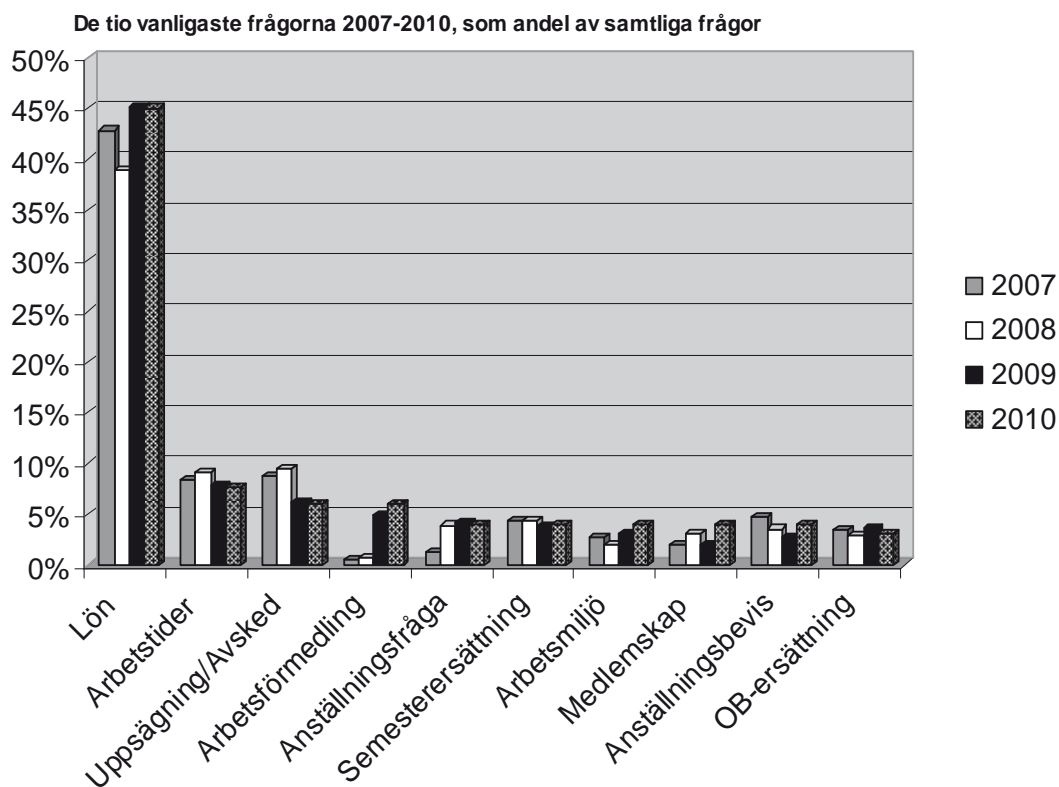
45 procent av dem som hörde av sig till Fackets hjälptelefon under sommaren 2010 hade frågor om lönen. Av de frågor som handlade om lönen var 79 procent frågor om vilken lön som är den rätta enligt gällande avtal. Nästan 7 procent av frågorna om lönen handlade om att personen inte hade fått någon lön alls för sitt arbete.

Efter frågor om lönen var frågor om arbetstider och uppsägning/avsked vanligast förekommande. Frågor om arbetstider handlade oftast om att överenskommelsen om vilka arbetstimmar som gällde mellan arbetsgivare och arbetstagare var oklara. Frågor om uppsägning/avsked handlade oftast om uppsägningstider. Endast ett fåtal frågor handlade om avsked. Det var lika vanligt med frågor rörande uppsägning från arbetstagarens sida som från arbetsgivarens sida.

Sommaren 2009 skedde en stor förändring jämfört med 2007 och 2008. Det gällde frågor där personer ville ha hjälp med att hitta ett sommarjobb eller hjälp med att skriva CV (Arbetsförmedling). Denna trend höll i sig även sommaren 2010. Hjälptelefonen är ingen arbetsförmedling och i flertalet fall hänvisades de vidare till Arbetsförmedlingen.

En vanlig fråga om arbetsmiljö handlade om arbete för minderåriga, att man var för ung för att utföra arbetsuppgifterna. Nästan 58 procent av frågorna om arbetsmiljö handlade om detta problem och 7,5 procent av frågorna handlade om ensamarbete. I de fall då frågorna rörde ensamarbete var en majoritet från arbetsplatser där det kan bli sena kvällar, såsom butiks- och kioskiträde.

Figur 10 – De vanligaste frågorna



Något som lyser igenom är att den ekonomiska kris och kraftigt stigande arbetslöshet som präglade sommaren 2009 fick konsekvenser för ett antal allvarliga problem som möter ”sommarjobbade” ungdomar. Som tabellen nedan visar handlar det ofta om att man har blivit lovad jobb men har inte fått jobb, genomfört gratis provjobb eller inte fått någon lön för utfört arbete.

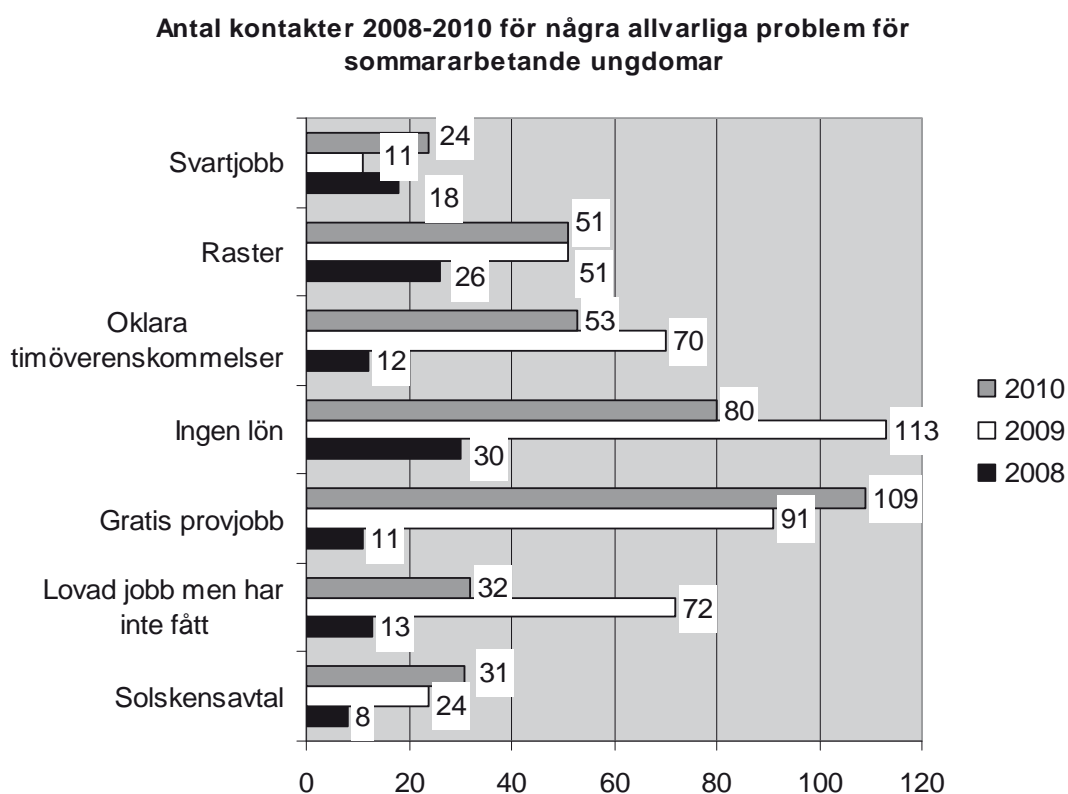
Ett mycket allvarligt problem som ökade från att vara 11 stycken kontakter sommaren 2008 till att vara 109 stycken kontakter sommaren 2010 är antal ungdomar som genomfört gratis provjobb åt en arbetsgivare. Antalet solskensavtal, alltså avtal där ungdomar enbart får arbeta om vädret är bra, har också ökat varje år sedan 2008. Det handlade då ofta om arbeten i glasskiosk eller liknande. Även om arbetslösheten minskat något under 2010 jämfört med år 2009 präglades sommaren ändå av en dålig trend på vissa punkter.

Jämfört med tidigare år var det fler som kontaktade hjälptelefonen som hade problem med ”svartjobb”. Det var 24 kontakter år 2010 jämfört med 11 stycken 2009. De flesta som tog kontakt arbetade oavsiktligt svart och ville veta sina rättigheter. Att arbeta svart är problematiskt och har man ett ”svartjobb” står man bland annat utan försäkringar på arbetet.

Sommaren 2010 inkom färre samtal än 2009 (53 stycken jämfört med 70 stycken) där personerna hade så kallade ”oklara timöverenskommelser”. Detta handlade ofta om tillfällen där ungdomar stod i så kallat ”Stand by” för jobb. Med ”Stand by” menas arbeten där man blir kallad med väldigt kort varsel. Det handlade även om arbeten där arbetstagaren blivit hemskickad då det finns lite att göra eller att man fått ett schema som inte följts. Med andra ord handlade det om tillfällen då arbetstagaren hamnat i en situation där förutsägbarheten och kontinuiteten i arbetslivet blivit lidande. Det som nedan kallas solskensavtal och lovad jobb men har inte fått bevittnar även om ”Stand by” problematiken flertalet gånger.

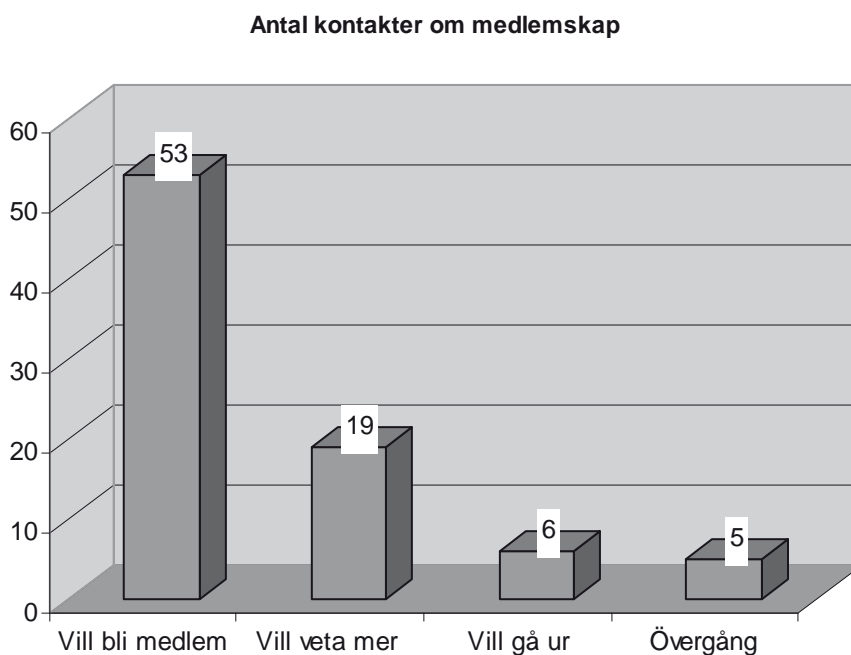
Ett antal av kontakterna till hjälptelefonen hade problem med att deras arbetsdagar var långa och att arbetsgivaren bröt mot arbetstidslagen. Flertalet av de kontakter som nedan kallas raster handlade om detta problem.

Figur 11 – Allvarliga problem



Ett antal kontakter till Facket's hjälptelefon sommaren 2010 handlade om medlemskap i facket. 53 stycken ville bli medlemmar och 19 stycken ville veta mer om medlemskapets innebörd.

Figur 12 – Medlemskap



6. Avslutande diskussion

Även om det inte går att dra några generella slutsatser av denna rapport när det gäller samtliga sommararbetande ungdomar i Sverige indikerar rapporten ändå på ett antal allvarliga problem som ungdomar står inför när de arbetar. Ungdomar idag får kämpa mot en hög ungdomsarbetslöshet (i april 2010 var ungdomsarbetslösheten 30,9 procent). Den höga arbetslösheten ger ungdomar en svag ställning på arbetsmarknaden, vilket gör att de enkelt kan utnyttjas.

Nästintill dagligen ringer ungdomar till oss och berättar om att de inte fått någon lön för utfört arbete, att de utfört så kallat gratis provjobb, arbetat utan raster samt stått ”stand by” för att arbeta. Detta är problem som vi ser mycket allvarligt på och vi försöker informera ungdomar om deras rättigheter. Exempelvis har det under juni och juli månad bedrivits en uppsökande verksamhet på festivaler, arbetsplatser, gator och torg där ”Facket på sommarjobbet” sammanlagt delat ut 42 516 ”jobba-folders”.

LO ung ställer upp ett antal ungdomsfackliga krav som ska förbättra arbetsituationen för ungdomar.

- *Rätten till arbete.*

Ungdomar ska få den kompetens och erfarenhet som krävs för att få ett jobb exempelvis genom lärlingsutbildning eller yrkesvux.

Det vi vill ha är en lärlingsutbildning av kvalitet så att lärlingen efter slutförd utbildning är anställningsbar. Det ska vara upp till branschens parter att själva anordna lärlingsutbildningar om de ser att kompetens saknas. Alliansens förslag om lärlingsprovanställning i 18 månader är bara en förtäckt vanlig provanställning utan djupare mening eller innehåll.

Alla gymnasieungdomar ska få ta sitt första steg in i arbetslivet genom att erbjudas sommarjobb.

Det går att fixa sommarjobb till alla 16-åringar med bra villkor. Det vet socialdemokratiskt styrda kommuner, de har gjort det. Alliansregeringen har dragit ner på stödet till ”sommarjobbssatningar” i kommunerna.

- *En värdig anställning.*

Ungdomar bör få ett anställningsbevis, en korrekt anställningsform, sjuklön och lön samt villkor enligt gällande kollektivavtal.

En värdig anställning handlar om ett arbete där man vågar fråga chefen om det finns ett kollektivavtal och där man kan få ett formellt anställningsbevis utan att vara rädd för att bli uppsagd dagen därpå genom ett sms. En anställning där man får vara sjuk och vet att man får ersättning och där man har möjlighet att planera in lediga helger och semesterveckor. Det här är inte längre självklarheter för många ungdomar. Fackliga rättigheter har blivit en fråga om grundläggande mänskliga rättigheter.

- *En lön att leva på.*

Ungdomar ska få en avtalsenlig lön enligt kollektivavtal.

Minimilön finns inte reglerat i lag. Kollektivavtal är därför ett verktyg för bra villkor och löner. Vi inom facket och arbetsgivarorganisationerna måste hjälpas åt att teckna fler kollektivavtal. Unga vuxna måste även få information så att de blir medlemmar i facket.

Företeelsen att ungdomar provarbetar gratis för arbetsgivare måste försvinna.

Fackets hjälptelefon fick 109 ärenden om det i sommar. Det finns ingen lag på att man ska ha betalt för jobb man utför. Gratis provjobb förekommer främst inom mindre arbetsplatser inom handeln och restaurangbranschen där det ofta saknas facklig basorganisation och kollektivavtal. Bästa sättet att sätta stopp för detta är att det finns kollektivavtal och att man är medlem i fackförening.

Unga vuxna ska inte behöva jobba sig fattiga. De ska kunna försörja sig på sitt arbete.

Att arbeta sig fattig (working poor) är fullt möjligt för unga i dagens Sverige. Det krävs nu i vissa fall att man, precis som i USA, har tre arbeten för att kunna överleva på sin inkomst. Ser man till de faktiskt utbetalda timlönerna inom hotell och restaurangbranschen har en 35-åring 49 procent högre timlön än en 18-åring. Detta enligt rapporten *Företagsbidrag istället för jobb* som Handelsanställdas förbund och Hotell och Restaurang Facket gjort.

Principen lika lön för lika arbete ska gälla på svensk arbetsmarknad och inte undantas för unga.

Fler kollektivavtal måste tecknas framförallt inom den privata tjänste- och servicesektorn där många unga arbetar. Få ungdomar omfattas idag av kollektivavtalens skydd om löner, OB- och övertidsersättningar. Arbetsgivarna behöver dem men till så lågt pris som möjligt och helst gratis. Långsiktigt kan det resultera i att seriösa företag, som erbjuder bra villkor enligt kollektivavtal, slås ut av oseriösa företag med låga löner och dåliga villkor på ungdomars bekostnad.

- *En utvecklande arbetsmiljö.*

Unga vuxna ska erbjudas en arbetsmiljö där de har rätt till personlig och yrkesmässig utveckling oavsett anställningsform.

50 procent av dagens ungdomar går på tidsbegränsade anställningar. Allt oftare sätts timanställda och tidsbegränsat anställda ungdomar på de tyngsta och mest enformiga arbetsuppgifterna. På en sådan arbetsplats blir möjligheten till personlig utveckling inte särskilt stor. Den anställde får börja om på noll varje gång som den anställs. Ofta glöms även tidsbegränsat anställda bort vid företagsevenemang och blir inte en del av "gänget". Uttröttande i stället för utvecklande!

Arbetsgivaren ska ta stressrelaterade frågor på allvar istället för att lägga hela ansvaret på den unga människan.

Under de senaste åren har den psykiska ohälsan ökat påtagligt hos unga vuxna. Det handlar framför allt om stress, ångest och depression. För många ungdomar är ångesten så handikappande att utbildning eller arbete blir lidande. Fler och fler lider

av arbetsrelaterad stress på grund av osäkra anställningsvillkor, osäker arbetsmarknad, ökad arbetsbörda och ökad arbetstakt, större känslomässig press på de unga anställda samt att våld och trakasserier oftare förekommer på arbetsplatsen.

Arbetsgivaren måste låta de anställda vara delaktiga i beslut som påverkar dem, definiera arbetsroller och ansvar tydligt. Det måste också ges möjligheter till social samvaro och undvika otydlighet när det gäller anställningstrygghet och karriärutveckling.

Unga vuxna ska tillåtas ställa frågor om risker på jobbet och om arbetsmiljön samt våga säga ifrån utan att behöva vara rädd att bli uppsagd av arbetsgivaren.

Till facketts hjälptelefon ringde många ungdomar och frågade om det var rimligt att jobba så länge utan rast. En ungdom ringde även och frågade om det var rimligt att man fått utträtta sina behov i ett brännässlesnår med dagskassan i handen när man jobbat som jordgubbsförsäljare. Vi svarar och de kommentarer vi får tillbaka är oftast – Tack för svaret, då vet jag. Många vågar inte göra något eller säga till chefen. Detta eftersom de är rädda att bli av med arbetet som de fått.

Osäkerhet skapar inte bara tysta och försiktiga medarbetare. Lojaliteten mot arbetsgivaren blir viktigare. Trakasserier och kränkningar mellan kollegor blir vanligare i en otrygg miljö.

Arbetsgivarna ska organisera arbetet och betala för hjälpmedel (kameror, vakter m.m.) så att unga vuxna, de som bär upp 24-timmarssamhället, inte behöver utsättas för rån, hot och våld på sina arbetsplatser.

Handelsbranschen tillsammans med Polisen och Brottsförebyggande rådet säkerhetscertifierar handlare för att förebygga rån. Slutna kontanthanteringssystem och videokameror som riktas mot kunder och inte mot personalen är att föredra.

Farligt och riskfyllt ensamarbete ska inte få förekomma.

Arbetsmiljöverket måste se över föreskrifterna om hot och våld i arbetsmiljön och i ensamarbete. Det ska vara tydligt att arbetsuppgifter som innebär en risk för våld eller hot inte får utföras som ensamarbete och framförallt inte av minderåriga.

Arbetsgivarna ska uppmuntra unga vuxna till fackligt arbete på arbetsplatserna.

Inte ge dem sparken om det visar sig att de blivit medlemmar eller om de kräver en dialog om exempelvis kollektivavtal. Målet är att arbetsgivarna ser det som något positivt att ungdomar vill engagera sig i facket.

Arbetsgivarorganisationerna bör utbilda sina medlemmar (arbetsgivarna) i medbestämmandelagen, för att förbättra dialogen och ge ungdomar mer inflytande på arbetsplatsen.

70 procent av tjejerna i åldern 16-25 år uppgav 2007 lågt inflytande i arbetet jämfört med 52 procent av killarna enligt uppgifter från Arbetsmiljöverket (*Ungdomars levnadsvillkor rapport fr\345n AV 20102*). Det är talande i sig.

Exempel på kontakter

Nedan följer några exempel på typiska kontakter för de problem som redovisas i figur 11.

Solskensavtal

Tjej 15 år, arbetade i en glasskiosk under sommaren. Fick schema och anställningsbevis, chefen var trevlig och bra. När det regnade några dagar fick hon plötsligt veta att hon inte skulle arbetade. Detta eftersom det inte kom några kunder sådana dagar. Hon hade även provjobbat en dag utan att få någon lön för det. Hon ringde Facketts hjälptelefon och undrade om det var rimligt att inte få jobba vid dåligt väder.

Lovad jobb men inte fått

Tjej 18 år, ska arbeta inom vården och hon har fått schema. Men när hon ska börja har arbetsgivaren strukit henne från schemat och hon får inget arbete alls. Hon har inte heller fått något anställningsbevis.

Gratis provjobb

Kille 17 år, fick intervju på en restaurang. Skulle få provjobba tre dagar. Det gick bra och han fick då lämna sina uppgifter och kontonummer. De skulle höra av sig angående det fortsatta arbetet. Veckorna gick och han hörde ingenting av arbetsgivaren. Han väntade även på betalt för de tre dagarna han arbetat men det kom aldrig någon lön. När han kontaktade företaget så framkom det att han skulle provat arbeta gratis. Ringde oss och undrade om det var rimligt.

Tjej 19 år, arbetade tre lördagar i en butik, med att städa och plocka i ordning. Detta för att provjobba inför ett extrajobb. Chefen för butiken hörde aldrig av sig och hon fick inte heller några pengar. Hon ringde oss och fick hjälp att kontakta rätt fackförbund.

Ingen lön

Kille 20 år, har sommararbetat två månader i en butik och har inte fått någon lön. Ringer till oss och undrar när lönen egentligen ska utbetalas.

Tjej 18 år, jobbar på camping. Har fått anställningsbevis men det står inget om lönen i det. Har arbetat fyra veckor men lönen kommer aldrig. Arbetsgivaren skjuter upp det med en vecka i taget.

Oklara timöverenskommelser

Tjej 17 år, har fått sommararbete i butik. Hon fick ett schema men det följs inte, istället ska hon och hennes unga arbetskompisar vara "stand-by" fram till klockan 14 på dagen. Arbetsgivaren kan ringa vid denna tidpunkt och säga om det finns arbete för dem eller inte. Varje dag sitter de hemma och väntar på eventuellt arbete. Ringde oss och fick hjälp till schema av fackförbundet.

Raster

Mamma ringer om sin 18-åriga son som arbetar på restaurang. Han kommer hem på natten och är helt slut. Det visar sig att han arbetar 12-13 timmar utan varken rast eller paus samt utan möjlighet att äta någonting.

Arbetsmiljöärenden

Tjej 15 år, står ofta i kassan ensam, arbetar mer än 8 timmar per dag och 40 timmar per vecka. Hon säger sig vara orolig över detta och misstänker att arbetsgivaren inte håller sig till regler som ska gälla.

Kvinnlig kollega ringer för att rapportera att två 16-åriga feriearbetare som jobbar på vårdhem gör renoveringsarbeten och använder en slipmaskin utan skydd helt ensamma.

Svartjobb/arbetsmiljö

Tjej 17 år, arbetade som jordgubbsförsäljare vid vägkanten för 37:50 kr per timme. Hon hade inte någon avlösare och var tvungen att utträta sina behov i ett brännässlesnår med kassan i handen. Hon blev uppsagd för att hon klagade över detta. En månad senare fick hon pengarna i ett kuvert och misstänker, i efterhand, att hon dessutom arbetat svart.

Tjej 18 år, arbetade i en affär. Fick lön på 30 kr per timme och som max 50 kr per timme svart. Arbetsgivaren blev sur när hon var sjuk en dag. Hon arbetade dessutom 7 timmar på raken varje dag utan rast. Hon sa upp sig för att hon kände sig utnyttjad och vill nu anmäla arbetsgivaren.

Bilaga 1 – Frågor till 020- verksamheten

	2007	2008	2009	2010
Lön	43%	39%	45%	45%
Arbetstider	8%	9%	8%	7%
Uppsägning/Avsked	9%	9%	6%	5%
Arbetsförmedling	0%	1%	5%	6%
Anställningsfråga	1%	4%	4%	4%
Semesterersättning	4%	4%	4%	4%
OB-ersättning	3%	3%	4%	3%
Arbetsmiljö	3%	2%	3%	4%
Sjukdom	3%	3%	3%	2%
Anställningsbevis	5%	4%	3%	4%
Medlemskap	2%	3%	2%	3%
Busfråga	0%	0%	2%	2%
Kollektivavtal	0%	0%	2%	1%
Försäkringar	2%	2%	1%	2%
Skatt	2%	2%	1%	1%
Arbetsrätt	5%	3%	1%	0%
Ledighet	0%	0%	1%	1%
A-kassa	1%	1%	1%	1%
Medlem	1%	1%	1%	1%
Hot/Trakasserier	0%	0%	0%	0%
Svartjobb	1%	1%	0%	1%
Provjobb	1%	1%	3%	0%
Politik	0%	0%	0%	0%
Organisationsfrågor/Vilket förbund	1%	1%	0%	0%
Pension	0%	0%	0%	0%
Övrigt	3%	4%	1%	1%
Tomt	2%	3%	2%	0%



Rapporten kan hämtas som pdf-dokument på LOs hemsida eller
beställas från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
Telefax: 026-24 90 26

November 2010
ISBN 978-91-566-2649-4
www.lo.se